

Список використаних джерел:

1. Бейдик О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування. К.: ВПЦ «Київ. ун-т», 2001. 395 с.
2. Гілецький Й. Класифікація туристсько-рекреаційних ресурсів за геосферним підходом. URL: <http://geoinfo.if.ua/klasifikatsiya-turystsko-rekreatsijnyh-resursiv-za-heosfernym-pidhodom/> (дата звернення 22.10.2023).
3. Масляк П. Рекреаційна географія : навчальний посібник. К.: Знання, 2008. 343 с. URL: http://pidruchniki.ws/15840720/turizm/rekreatsiyuna_geografiya_-_maslyak_po (дата звернення 22.10.2023).
4. Покоłodна М. Рекреаційна географія: навч. посібник. Харків : ХНАМГ, 2012. 275 с. URL: <http://eprints.kname.edu.ua> (дата звернення 10.11.2023).
5. Скрипник Н. Рекреаційна географія: навч. посіб. К.: «Центр учбової літератури», 2013. 296 с.
6. Смирнов І. Г. Логістика туризму. К.: Знання, 2009. 444 с. URL: http://pidruchniki.ws/1806020341429/logistika/metodika_viznachennya_logistichnogo_potent_sialu_rekreatsiyno-turistichnih_resursiv (дата звернення 02.09.2023).

Муха В.

магістрант II курсу

спеціальності 106 Географія

Науковий керівник – проф. Кузишин А. В.

ХАРАКТЕРИСТИКА СТАНУ ФУНКЦІОНУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ (СУБРЕГІОНАЛЬНИЙ ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ)

Проблема оцінки ризиків розвитку соціальної сфери є новим напрямком розвитку та функціонування складових елементів соціальної сфери.

Для оцінки ризиків розвитку соціальної сфери нами було підбрано систему показників, які дозволяють проаналізувати сучасний стан функціонування її базових елементів, а також здійснити узагальнюючий аналіз результатів соціологічного опитування споживачів послуг соціального спрямування в межах досліджуваного регіону.

Ми розглядаємо об'єкти соціальної сфери як суб'єкти, які орієнтовані на вирішення соціальних проблем, задоволення соціальних потреб інноваційним способом, одночасно обслуговуючи загальні інтереси – тобто вони орієнтовані в першу чергу на соціальний вплив, а не на отримання прибутку. Загалом суб'єкти соціальної сфери діють на основі та в поєднанні з місцевими коріннями (традиціями), користуючись перевагами спільного управління. Їх функціонування відзначається прямою кореляційною залежністю – зниження інтересу до їх пропозиції через зниження доходів суспільства та менші фінансові витрати органів місцевого самоврядування на підтримку організацій соціальної сфери. При

цьому відзначаємо, що соціальні суб'єкти сприймаються як надійний партнер, який тепер матиме ще більшу відповідальність у контексті задоволення соціальних потреб.

Ризики щодо рівня функціонування соціальної сфери території певного регіону визначаються попитом на них, а ті, у свою чергу, змінюються відповідно до реальних можливостей суспільства на тому чи іншому етапі розвитку.

В структурі соціальної сфери значну роль відводиться системі освіти. Завдяки їй закладаються підвалини духовного розвитку та довготривалої перспективи інтелектуального зростання.

Впродовж 1995-2020 рр. в Львівській області відзначалась позитивна тенденція щодо зростання охопленості дітей дошкільними закладами (від 31 дошкільняти / 100 дітей відповідного віку в 1995 р. до 60 дошкільнят / 100 дітей відповідного віку в 2020 р.). Загальноосвітні навчальні заклади мали важливу роль для формування освітнього простору території. Якщо від 1995/1996 н. р. до 2013/2014 н. р. кількість учнів загальноосвітніх навчальних закладів у розрахунку на 10 тис осіб скорочувалась (від 1464 до 1039 учнів на 10 тис. населення), то надалі спостерігається тенденція збільшення числа учнів в розрахунку на число мешканців (1227 учнів на 10 тис. населення). Цей показник є суттєво вищим ніж в середньому в Україні, що є результатом позитивних стабілізаційних тенденцій в демографічній політиці та має скоріше тимчасовий характер і пов'язаний з демографічними хвилями. Проблемним напрямком освітньої діяльності виступає професійно-технічна освіта. Від 2000 року спостерігається постійна тенденція щодо зменшення кількості тих, хто навчається в таких освітніх закладах. Якщо в 2000 р. на 10 тис. населення припадало 104 учні, то до 2020 р. їх кількість зменшилась до 69 учнів. Відзначимо, що Львівська область відзначається одним з найвищих в Україні показників щодо кількості учнів в закладах професійної освіти. Завдяки давнім традиціям інтересу до вищої освіти та брендності університетів відносно високими залишаються показники кількості студентів в розрахунку на число мешканців саме в Львівській області. Щоправда, останніми роками відзначаються пришвидшені темпи скорочення числа студентів в закладах вищої освіти області. Це можна обґрунтувати відтоком студентів до європейських, в першу чергу, польських навчальних закладів.

Складовими компонентами формування культурного простору є бібліотеки, театри, музеї, кінотеатри, видавничі центр. Вони виробляють товари культурного призначення та поширюють духовні цінності серед населення. Спостерігається чітка залежність між показниками концентрації об'єктів культури та кількістю населення.

Загалом в Львівській області є досить високий кількісний показник наявності існуючих бібліотечних та мистецько-культурних закладів. Він значно перевищує середньоукраїнський показник. Від 2000 р. спостерігається зменшення числа таких установ – вони або закриваються або змінюють своє функціональне призначення. Слід погодитись, що наявність бібліотек та відповідних фондів не завжди відображає інтерес до такого виду культурно-інтелектуального розвитку. Можна відмітити, що в 2020 р. у Львівській області на 100 осіб в бібліотечних фондах припадало до 700 примірників. В переважній більшості сусідніх областей цей показник перевищує поріг в 700 примірників на 100 мешканців. Водночас, у Львівській області була приділена увага даному питанню і кількість літератури в бібліотеках навіть збільшувалась (майже на 25% збільшення кількості примірників книжок в розрахунку на число мешканців; ймовірно це можна пов'язати із зростанням числа студентів в закладах вищої освіти Львова, які мали б бути основними користувачами бібліотек).

Клубні установи Львівської області більшості областей даної території відзначаються показником 15 місць на 100 осіб (це на 50% вище ніж в середньому в Україні). Безумовно, більш якісна картина оцінки даного показника була б за умови оцінки зайнятості місць та використання клубних закладів в розрізі адміністративних районів чи громад, та наразі подібна статистика недоступна.

Львівська область відноситься до таких, в яких музеї є важливим елементом соціальної сфери. Природньо, що максимальний показник концентрації музеїв властивий для міста Львова. Відвідуваність музеїв в середньому по області складає 82 відвідування на 100 осіб, що є найвищим показником в Західноукраїнському регіоні та є одним з найвищим в Україні.

Львівська область вирізняється на фоні Західноукраїнських областей більшою кількістю населення та більшою кількістю міських населених пунктів. В області функціонує 9 театрів. Більш чітко про цей сегмент культурної сфери можна оцінити через відвідуваність театральних закладів. Відзначимо, що населення мало уваги приділяє цій сфері і відвідуваність є досить високою – 20 відвідувань на 100 мешканців, але в частому випадку це пов'язано з туристами, які відвідують театри Львова.

Концертно-фестивальна діяльність сьогодні виступає невід'ємною складовою культурного дозвілля населення. Щоправда, в межах області спостерігаються досить суттєві коливання показників, що характеризують зацікавленість населення цим елементом організованого культурного дозвілля. В Львівській області за період 2000-2020 рр. спостерігається приріст відвідуваності концертних

заходів (з 5 до 11 відвідувань на 100 місцевих мешканців), то в інших областях Західної України ці показники залишаються стабільно низькими (1-3 відвідування на 100 місцевих мешканців).

Зважаючи на викладене, можна твердити, що Львівська область досить активно використовує наявні елементи культурної сфери.

Роль лікувально-оздоровчих закладів для повноцінної релаксації, відпочинку та оздоровлення населення Львівської області є важливою. Область відзначається досить високими показниками забезпеченості населення лікарями з позитивним трендом до їх збільшення: 2000 р. – 45 фахівців на 10 тис. населення, 2016 р. – 50, 2020 р. – 52. На високому рівні тримається показник забезпеченості середнім медичним персоналом – 101 на 10 тис населення в 2016 р., 105 – на 10 тис. населення в 2020 р. Концепція загального укрупнення лікарняних закладів не відобразилася на кількості забезпеченості лікарняними ліжками в 2020 р. на 10 тис. населення припало 81 лікарняне ліжко. Формування інституту сімейних лікарів приводить до певного перерозподілу навантаження хворих між лікарями загальної практики та вузькопрофільними спеціалістами. В сучасних умовах територіальні громади акцентують увагу на забезпеченості своїх мешканців лікарняними послугами в межах середньої територіальної доступності.

Показником здоров'я населення регіону слід вважати частку осіб, які відзначаються нормальною масою тіла (індекс маси тіла) та кількість осіб, які займаються фізкультурою хоча б раз на тиждень. Якщо в середньому в Україні цьому критерію відповідає понад 42 % населення, то в Львівській області він складає 40,5 %. Щодо занять фізичним вправами більшою активністю відзначаються чоловіки (31 %) ніж жінки (18,5 %).

Наступна складова оцінки ризиків функціонування соціальної сфери – житлово-комунальне господарство. Це багатогранний комплекс послуг, що забезпечує задоволення потреби людей у житлі та послугах, що з ними пов'язані, забезпечує функціонування житлових будинків, готелів, невеликих підприємств і установ. Традиційно в містах житло має більш широкий комплекс комунальних послуг – газопостачання, водопостачання, гаряче водопостачання, централізоване водовідведення і каналізація. Але даний регіон відзначається більшою часткою житлових площ в сільській місцевості – понад 56 % від загально регіонального показника. Це природньо, виходячи із значної кількості сільських поселень та відносно низької урбанізації. В середньому на особу в регіоні припадає майже 24 м² житлових площ.

Якщо оцінювати тип житла в Львівській області, то слід відзначити різке домінування індивідуальних будинків (майже 64 %). 36 % житла

має не менше трьох кімнат в своєму складі, що загалом відповідає пересічноукраїнському тренду.

Заклади масового харчування та торгівельні заклади створюють систему підприємств, що наближають ці послуги до населення. Торгівельні площі в Львівській області мають один з найвищих показників забезпеченості в розрахунку на число мешканців.

Структура товарообігу є неправильною та демонструє низьку купівельну спроможність місцевого населення. На продовольчі товари припадає 65%, в той час як на непродовольчі – 35%. У Львівській області на одну особу припадає 23,5 тис. грн роздрібного товарообігу, що перевищує пересічноукраїнський показник. Впродовж останнього десятиліття спостерігається суттєве зростання мережі спеціалізованих магазинів, мережових супермаркетів, закладів харчування швидкого обслуговування. В Західноукраїнському регіоні найдинамічніше роздрібний товарообіг розвивається в межах саме Львівської області – за період 2000-2020 рр. цей показник на даній території зріс більше ніж в 22 рази (хоча тут закладено певну інфляційну складову, але варто наголосити, що також це ознака росту добробуту населення даної території).

Комфорт сучасної сім'ї пов'язаний із доступністю якісних форм зв'язку. Вони не лише забезпечують передачу інформації, а й є складовою більшості видів господарчої діяльності, а тому формують добробут населення. Важливим є наявність різнохарактерних елементів сфери комунікації – відділення зв'язку, телефонно-телеграфні станції, пошта, радіомовлення, телебачення та ін., кожен з яких відповідає за певний вид передачі інформації.

Взаємодія між різними формами комунікацій є досить складна. Наприклад, пошта одночасно забезпечує як канали для розповсюдження преси, такі канали телекомунікацій, що утворюють інфраструктуру, необхідну для функціонування комп'ютерних мереж. Окремі технології орієнтуються на передачу інформації, інші – на їх виробництво та поширення.

Високі технології зв'язку представлені насамперед в Львівській області. Кількість користувачів кабельного зв'язку в області скорочується, що можна пов'язати з двома показниками – перехід на супутникове телебачення або використання більш доступних та недорогих технологій (частотні тюнери, інтернет-технології тощо). Власне інтернет-доступ є напрямком комунікативного зв'язку, що активно прогресує в усіх без виключення адміністративних територіях Львівської області.

Загалом оператори мобільного зв'язку інформують, що кількість

користувачів їх послуг в регіоні складає 3% від їх загальноукраїнського показника, що повністю корелюється з числом мешканців.

Висновки. Суб'єкти соціальної сфери є постійним і важливим елементом середовища життєдіяльності. Деякі з них створюють постійні та міцні зв'язки з місцевими громадами, що є проявом їхньої соціальної функції – забезпечення розвитку території та створення умов для повноцінного життя місцевого населення. Ця функція також має особливе значення для соціально відчужених людей, які можуть знайти роботу в таких установах або одержують послуги, призначені спеціально для них.

Враховуючи широкий спектр діяльності суб'єктів соціальної сфери Львівської області, їх економічне та соціальне значення (створення робочих місць, формування доступних послуг відповідного спрямування) та соціальне значення (унеможливлення обмеження доступності послуг соціального характеру, протидія соціальному відчуженню, розвиток та зміцнення місцевих громад), необхідно звертати увагу на ризики, які супроводжують їх функціонування на регіональному та локальному рівнях. Це дуже хороший момент для суб'єктів, які працюють близько до своїх споживачів – люди надають все більшого значення концепції доступності товарів і послуг соціального спрямування, охоче підтримують місцеві ініціативи (наприклад, започаткування діяльності закладів соціальної сфери), що є запорукою місцевого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Кузишин А.В. Геопросторова диференціація елементів соціальної сфери областей Карпатсько-Подільського регіону. Наукові записки ТНПУ. Серія: Географія. Тернопіль: СМП «Тайп». 2018. № 1 (44). С. 64-71.
2. Кузишин А.В. Просторова диференціація соціальної сфери: орієнтири повосної відбудови України. Наукові записки ТНПУ. Серія: Географія. Тернопіль: СМП «Тайп», 2023. № 1 (54). С. 57-68.
3. Кузишин А.В. Регіональний вимір соціально-політичних процесів: теорія, методологія та практика суспільно-географічного дослідження. Автореферат дисертація на здобуття наукового ступеня доктора географічних наук за спеціальністю 11.00.02 – економічна та соціальна географія. Тернопіль, 2021. 40 с.
4. Kuzyshyn A., Poplavska I., Analysis of Territorial Differences of the Social Sphere elements in the Areas of the Carpathian-Podillia Region. Journal of Geology, Geography and Geoecology. Dnipro, 2018. № 27(2). 285-293.
5. Kuzyshyn A., Kuczabski A., Poplavska I., Zadvomyi S. Risk assessment of the social sphere development on the example of areas of the Carpathian-Podillia region (Ukraine). Czasopismo Geograficzne, 2022. 93(3): 473–493.
6. Статистичний щорічник України 2021 року. Київ, 2022. За ред. І. Вернера, 444 с.
7. Штундер І.О. Природа стійкості соціальної сфери в умовах шоккових впливів. Економіка і суспільство. Електронне наукове фахове видання. 2017. Випуск № 11. С.11-16.